

Wyrok z dnia 11 kwietnia 1996 r.
II URN 5 /96

W sporze o prawo do renty inwalidzkiej sąd nie może przy ustalaniu daty powstania inwalidztwa poprzestać na orzeczeniu Obwodowej Komisji Lekarskiej do Spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia wydanym dla celów nierentowych.

Przewodniczący: SSN Maria Tyszel, Sędziowie SN: Andrzej Kijowski (autor uzasadnienia), Stefania Szymańska (sprawozdawca),

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Witolda Bryndy, po rozpoznaniu w dniu 11 kwietnia 1996 r. sprawy z wniosku Sławomira N. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. o rentę inwalidzką, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 3 kwietnia 1995 r., [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie.

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R., decyzją z dnia 17 stycznia 1995 r., [...], odmówił Sławomirowi N., urodzonemu 9 marca 1968 r., prawa do renty inwalidzkiej z powodu nieposiadania wymaganego okresu zatrudnienia, który dla wnioskodawcy wynosi jeden rok. Tymczasem zatrudnienie w Zakładach Metalowych "M." w S.K. trwało jedynie 9 miesięcy i 17 dni (od dnia 27 lutego do dnia 15 czerwca 1987 r. oraz od dnia 3 marca do 29 sierpnia 1989 r.). Wprawdzie wnioskodawca przedłożył ponadto zaświadczenie z Rejonowego Urzędu Pracy w P. z dnia 30 sierpnia 1994 r. o zarejestrowaniu w okresie od dnia 30 marca do dnia 10 listopada 1992 r. w charakterze bezrobotnego, jednakże bez prawa do zasiłku, więc okresu tego organ rentowy nie potraktował jako okresu składkowego przy ustalaniu prawa do renty inwalidzkiej.

Do odwołania od powyższej decyzji wnioskodawca przedstawił zaświadczenie Rejonowego Urzędu Pracy w P. z dnia 21 marca 1995 r., w którym potwierdzono fakt zarejestrowania wnioskodawcy jako bezrobotnego w okresie od dnia 30 marca do dnia 10 listopada 1992 r., ale równocześnie dopisano odręcznie, że w okresie od dnia 27 lipca do dnia 30 listopada 1990 r. zainteresowany pobierał zasiłek dla bezrobotnych. Mimo to odwołanie wnioskodawcy zostało oddalone wyrokiem Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 3 kwietnia 1995 r., [...], które to orzeczenie uprawomocniło się bez sporządzenia uzasadnienia, bowiem nie wystąpiła o to żadna ze stron.

Powołany wyrok, rewizją nadzwyczajną z dnia 31 stycznia 1996 r. zaskarżył Minister Sprawiedliwości, który zarzucił, że wyrok ten stanowi rażące naruszenie prawa, w szczególności art. 3 § 2 k.p.c. oraz art. 32 ust. 2 i 3 oraz art. 33 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U.

Nr 40, poz. 267 ze zm.), a ponadto narusza interes Rzeczypospolitej Polskiej. W oparciu o te zarzuty skarżący zgodnie z art. 417 § 1 k.p.c. domagał się uchylenia kwestionowanego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu swego wniosku Minister Sprawiedliwości zarzucił, że przedmiotowa sprawa nie dojrzała jeszcze do stanowczego rozstrzygnięcia, gdyż zgromadzony materiał dowodowy był niepełny i wymagał uzupełnienia. Sąd Wojewódzki powinien dążyć zwłaszcza do wyjaśnienia rozbieżności w treści zaświadczeń Rejonowego Urzędu Pracy w P. z dnia 30 sierpnia 1994 r. oraz z dnia 21 marca 1995 r. W tym celu należało wystąpić do tegoż Urzędu o informację, w jakich okresach wnioskodawca był zarejestrowany jako bezrobotny i kiedy pobierał zasiłek dla bezrobotnych. Przy uwzględnieniu okresu pobierania zasiłku zgodnie z zaświadczeniem z dnia 21 marca 1995 r. wnioskodawca mógłby się bowiem wylegitymować posiadaniem ponad 12 miesięcy okresów składkowych.

Wnoszący rewizję nadzwyczajną zauważył też, że zgodnie z § 9 ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 5 sierpnia 1983 r. w sprawie składu komisji lekarskich do spraw inwalidztwa i zatrudnienia, trybu postępowania, trybu kierowania na badania przez te komisje oraz szczegółowych zasad ustalania inwalidztwa (Dz. U. Nr 47, poz. 214 ze zm.) organ rentowy kieruje na badanie przez komisję tylko wówczas, gdy spełnione zostały wszystkie inne warunki wymagane do przyznania świadczenia uzależnionego od inwalidztwa. Tymczasem w niniejszej sprawie organ rentowy nie wyjaśnił kwestii okresu zatrudnienia wnioskodawcy, a na badanie przez komisję skierował go na wniosek Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w W., zgłoszony w dniu 9 lutego 1993 r. w związku z postępowaniem o przyznanie zainteresowanemu zasiłku stałego z pomocy społecznej. Z kolei Sąd Wojewódzki przyjął bez zastrzeżeń wydane dla celów pozarentowych orzeczenie Obwodowej Komisji Lekarskiej do Spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia [...] w R. z dnia 3 listopada 1993 r., że wnioskodawca jest z powodu schizofrenii paranoidalnej inwalidą drugiej grupy z ogólnego stanu zdrowia od dnia 18 lipca 1986 r.

Powyższe schorzenie ma nieznaną etiologię, ale rozwija się w dłuższym okresie. Ustalenie dokładnej daty inwalidztwa spowodowanego taką chorobą jest więc bardzo trudne, choć w przedmiotowej sprawie stanowi kwestię o kluczowym znaczeniu. Sąd Wojewódzki powinien zatem przeprowadzić w tym zakresie dowód z opinii biegłego lekarza psychiatry, a w razie wątpliwości zasięgnąć także opinii instytutu naukowo-badawczego. Ewentualne potwierdzenie daty inwalidztwa ustalonej przez komisję lekarską wykluczałoby przyznanie prawa do renty, gdyż w dniu 18 lipca 1986 r. wnioskodawca już się nie uczył (dwuletnią szkołę przysposabiającą do zawodu ukończył w dniu 14 czerwca 1985 r.), a jeszcze nie pracował. Gdyby jednak ustalono, że inwalidztwo drugiej grupy powstało w okresie pobierania nauki w szkole ponadpodstawowej, to wnioskodawca miałby prawo do renty inwalidzkiej na podstawie art. 63 ust. 1 ustawy o z.e.p. Natomiast powstanie albo istotne pogorszenie inwalidztwa w okresie zatrudnienia lub w okresie z nim równorzędnym albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów, przed ukończeniem 20 roku życia, umożliwiłoby przyznanie prawa do renty inwalidzkiej z mocy art. 32 wspomnianej ustawy, przy założeniu, że wnioskodawca udowodnił roczny okres zatrudnienia.

Zdaniem Ministra Sprawiedliwości uwzględnieniu rewizji nadzwyczajnej nie

sprzeciwia się upływ sześciomiesięcznego terminu z art. 421 § 2 k.p.c., gdyż zaskarżony wyrok narusza interes Rzeczypospolitej Polskiej, polegający na rozstrzygnięciu ze szczególną ostrożnością spraw osób nieporadnych i zagwarantowania im prawa do dochodzenia ich roszczeń przy wszechstronnym wyjaśnieniu wszystkich okoliczności sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rewizja nadzwyczajna jest uzasadniona, nawet jeśli nietrafny okazał się jeden z jej dwóch głównych zarzutów, tzn. zarzut niewyjaśnienia okoliczności dotyczących posiadanego przez wnioskodawcę okresu zatrudnienia. Wnoszący rewizję nadzwyczajną nie dysponował jednak uzasadnieniem zaskarżonego wyroku, które zostało sporządzone dopiero na żądanie Sądu Najwyższego (art. 419 § 3 k.p.c.). Z uzasadnienia tego wynika bowiem, że Sąd Wojewódzki uwzględnił zaświadczenie Rejonowego Urzędu Pracy w P. z dnia 21 marca 1995 r. o pobieraniu przez wnioskodawcę w okresie od dnia 27 lipca do dnia 30 listopada 1990 r. zasiłku dla bezrobotnych i okres ten, jako okres uważany za składkowy na podstawie art. 2 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) doliczył do okresu zatrudnienia uznanego przez organ rentowy. Sąd Wojewódzki ustalił zatem, że łączny okres zatrudnienia wnioskodawcy wynosi 1 rok i 12 dni.

Na rozprawie przed Sądem Najwyższym wnioskodawca przedłożył kolejne zaświadczenie Rejonowego Urzędu Pracy w P. z dnia 12 stycznia 1996 r., podające kwoty, które tytułem zasiłku dla bezrobotnych pobrał we wrześniu, październiku i listopadzie 1990 r. W takiej sytuacji uczestniczący we wspomnianej rozprawie pełnomocnik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oświadczył, że "nie kwestionuje okresu zatrudnienia z zastosowaniem znowelizowanego art. 26 ustawy rewaloryzacyjnej".

W konkluzji uzasadnienia zaskarżonego wyroku Sąd Wojewódzki przyjął jednak, że wprawdzie wnioskodawca spełnia przesłanki z art. 32 pkt 1 i pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), gdyż jest inwalidą i ma wymagany okres zatrudnienia, jednakże nie spełnia warunku z pkt 3 tego przepisu, gdyż jego inwalidztwo nie powstało w okresie zatrudnienia lub w okresie z nim równorzędnym albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów, lecz w dniu 18 lipca 1986 r., czyli w dacie, w której zainteresowany przestał już być uczniem, a jeszcze nie podjął pracy. W kwestii daty powstania inwalidztwa Sąd Wojewódzki powołał się na orzeczenie komisji lekarskiej z dnia 3 listopada 1993 r., wydane w sprawie o zasiłek stały z pomocy społecznej. Orzeczenie to było oparte na materiałach źródłowych w postaci dokumentacji lekarskiej ze Szpitala dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w R. i nie zostało zakwestionowane przez wnioskodawcę, więc zdaniem Sądu nie zachodziła w tej materii potrzeba dopuszczenia dodatkowego dowodu z opinii biegłych sądowych.

Przytoczony fragment uzasadnienia w pełni legitymizuje drugi z zarzutów rewizji nadzwyczajnej, że sprawa nie dojrzała do stanowczego rozstrzygnięcia ze względu na niewyjaśnienie okoliczności dotyczących terminu powstania inwalidztwa wnioskodawcy. Orzeczenie komisji lekarskiej z dnia 3 listopada 1993 r. jest bowiem - wbrew twierdzeniom Sądu Wojewódzkiego - nie tyle wnioskiem wyprowadzonym z analizy

dokumentacji lekarskiej, ile niedokładnym powtórzeniem opinii, którą w piśmie z dnia 5 października 1993 r. wyraził wobec ZUS lekarz psychiatra z Poradni Zdrowia Psychicznego Zespołu Opieki Zdrowotnej w P. Otóż napisał on, że wnioskodawca choruje psychicznie od 1986 r., przy czym hospitalizowany z rozpoznaniem schizofrenii paranoidalnej był po raz pierwszy w dniach od 18 lipca do dnia 1 października 1986 r. Choroba psychiczna, a zatem inwalidztwo istnieje zdaniem tego lekarza "od ok. 18.07.1986 r.". Z opinii tej komisja lekarska usunęła słowo "około" i orzekła o powstaniu inwalidztwa w dniu 18 lipca 1986 r.

Wyrok oparty na podobnym orzeczeniu, które nie tylko nie rozwiewa, ale wręcz potęguje wątpliwości co do daty powstania inwalidztwa wnioskodawcy, nie mógł się ostać i podlegać uchyleniu. Oceny tej nie zmienia fakt, że od orzeczenia komisji obwodowej wnioskodawca nie odwoływał się do wojewódzkiej komisji lekarskiej. Chodzi przecież o osobę chorą psychicznie i w znacznym stopniu bezradną, która nie zdając sobie sprawy z prawnej doniosłości ustalenia daty powstania inwalidztwa, bardzo jednak liczy na przyznanie renty inwalidzkiej. Sąd Najwyższy podziela więc pogląd rewizji nadzwyczajnej, że zaskarżony wyrok narusza również interes Rzeczypospolitej Polskiej, zapewniającej psychicznie chorym szczególną ochronę i pomoc. Dlatego też rewizję nadzwyczajną należało uwzględnić pomimo upływu sześciomiesięcznego terminu z art.421 § 2 k.p.c.

Z wyżej wskazanych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

=====